

Ny dataskyddslag

Kompletterande bestämmelser
till EU:s dataskyddsförordning

Sammanfattning

Betänkande av Dataskyddsutredningen

Stockholm 2017

SOU och Ds kan köpas från Wolters Kluwers kundservice.
Beställningsadress: Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@wolterskluwer.se
Webbplats: wolterskluwer.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Wolters Kluwer Sverige AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2017

ISBN 978-91-38-24607-8

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 25 februari 2016 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föreslå de anpassningar och kompletterande författningsbestämmelser på generell nivå som den nya dataskyddsförordningen ger anledning till (dir. 2016:15).

Som särskild utredare förordnades samma dag justitierådet Inga-Lill Askersjö.

Som experter att biträda utredningen förordnades den 23 mars 2016 juristen Carolina Brånby, dataskyddschefen Caroline Olstedt Carlström, rättssakkunnige Manne Heimer, rättsliga utredaren Per Kjellsson, chefsjuristen Hans-Olof Lindblom, kammarrättsrådet Elisabet Reimers, doktoranden Daniel Westman samt förbundsjuristen Staffan Wikell. Elisabet Reimers entledigades från uppdraget den 15 december 2016.

Som sakkunnig i utredningen förordnades den 1 november 2016 chefsrådmannen Maria Eka, som även har haft ett särskilt uppdrag att bistå sekretariatet med vissa frågor.

Som sekreterare anställdes den 1 mars 2016 juristen Maria Jonsson och den 17 mars 2016 enhetschefen Ulrika Söderqvist. Den 15 oktober 2016 anställdes rättsliga specialisten Jenny Nyman för tiden till och med den 31 mars 2017.

Utredningen, som har tagit sig namnet Dataskyddsutredningen, överlämnar härmed betänkandet Ny dataskyddslag (SOU 2017:39). Experterna och den sakkunniga har deltagit i utredningsarbetet i sådan utsträckning att det har varit motiverat att formulera betänkandet i vi-form. Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm den 12 maj 2017

Inga-Lill Askersjö

*/ Ulrika Söderqvist
Maria Jonsson
Jenny Nyman*

Sammanfattning

Inledning

EU:s nya dataskyddsförordning ska tillämpas från och med den 25 maj 2018. Dataskyddsförordningen är direkt tillämplig i Sverige men ger utrymme för kompletterande nationella bestämmelser av olika slag.

Vårt övergripande uppdrag har varit att föreslå en ny nationell reglering som på ett generellt plan kompletterar dataskyddsförordningen. I vårt uppdrag har däremot inte ingått att se över de s.k. registerförfattningarna eller annan sektorsspecifik reglering om behandling av personuppgifter. Vi har inte heller haft i uppdrag att analysera eller beskriva vilka förändringar som dataskyddsförordningen i sig innebär. Det är därmed bara ett fåtal av alla de frågor som regleras i dataskyddsförordningen som behandlas eller ens nämns i detta betänkande.

Vi har, inom ramen för vårt uppdrag, strävat efter att den personuppgiftsbehandling som är tillåten i dag i möjligaste mån ska kunna fortsätta. Vårt arbete har alltså inte syftat till att vare sig utvidga eller inskränka möjligheterna till behandling av personuppgifter, annat än då dataskyddsförordningen kräver en sådan förändring.

Ett nytt svenskt regelverk om dataskydd

Vi föreslår att personuppgiftslagen (1998:204) och personuppgiftsförordningen (1998:1191) ska upphävas och att de kompletterande bestämmelser som är av generell karaktär samlas i en ny övergripande lag och förordning om dataskydd. För att betona att författningarna inte är heltäckande, utan endast utgör komplement till dataskyddsförordningen, bör de benämnas lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning respektive förordningen med

kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Vi har valt att kalla den nya lagen *dataskyddslagen* i detta betänkande.

Dataskyddsförordningen ska gälla även i verksamhet som inte omfattas av unionsrätten

Behandling av personuppgifter som utförs som ett led i en verksamhet som inte omfattas av unionsrätten, t.ex. i verksamhet som rör nationell säkerhet, omfattas inte av dataskyddsförordningen. Detsamma gäller behandling av personuppgifter i verksamhet som omfattas av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. För att säkerställa att det inom varje verksamhet finns ett fullgott skydd av personuppgifter anser vi dock att förordningens bestämmelser i tillämpliga delar bör gälla även i dessa fall. Vårt förslag om utsträckt tillämpningsområde hindrar dock inte att det för en viss sådan verksamhet införs en särskild reglering, om det skulle anses mer lämpligt.

Sektorsspecifika bestämmelser ska ha företräde framför dataskyddslagen

De bestämmelser som vi föreslår är av generell karaktär. På vissa områden kommer det att finnas behov av lag- eller förordningsbestämmelser kring behandling av personuppgifter som avviker från dataskyddslagens reglering. Det kan t.ex. röra sig om bestämmelser som specificerar den rättsliga grunden för en myndighets behandling av personuppgifter, begränsningar av rätten att behandla känsliga personuppgifter i en viss verksamhet eller särskilda förfaranderegler. Vi föreslår att sådana avvikande bestämmelser ska ha företräde framför dataskyddslagen. Det innebär dock inte att de därigenom också får företräde framför dataskyddsförordningen inom det aktuella området. För att en avvikande bestämmelse i exempelvis en registerförfattning ska kunna tillämpas, måste den vara förenlig med dataskyddsförordningen och avse en fråga som får särregleras genom nationell rätt.

Annorlunda förhåller det sig när det gäller verksamhet som inte omfattas av unionsrätten, dvs. där dataskyddsförordningen inte är direkt tillämplig men där den har fått ett utsträckt tillämpningsområde genom dataskyddslagen. I det fallet kan det genom ett undantag i lag eller förordning föreskrivas att dataskyddsförord-

ningen inte ska gälla i verksamheten. Ett sådant undantag kan också ange att endast vissa delar av dataskyddsförordningen inte ska gälla.

Förhållandet till våra grundlagar förändras inte

Våra detaljerade tryck- och yttrandefrihetsgrundlagar är unika i jämförelse med hur motsvarande reglering ser ut i övriga Europa. Data-skyddsförordningen inskränker inte möjligheterna att behandla personuppgifter på det grundlagsreglerade området. Det får inte råda någon osäkerhet kring detta, eftersom det skulle kunna få påverkan på vitala och mycket känsliga delar av den opinionsskapande verksamheten, såsom meddelarfrihet och källskydd. Vi föreslår därför en upplysningsbestämmelse som tydliggör att bestämmelserna i data-skyddsförordningen och i dataskyddslagen inte ska tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot grundlagsbestämmelserna om tryck- och yttrandefrihet.

Utanför det grundlagsskyddade området föreslår vi att ett undantag från dataskyddsförordningen införs för sådan behandling av personuppgifter som sker för journalistiska ändamål eller för akademiskt, konstnärligt eller litterärt skapande. Vissa av dataskyddsförordningens bestämmelser, bland annat de som rör säkerhet för personuppgifter, ska dock tillämpas även i dessa fall.

Utrymmet för att ge offentlighetsprincipen företräde framför personuppgiftsregleringen är tydligt i dataskyddsförordningen. Tryckfrihetsförordningens reglering om allmänhetens tillgång till handlingar kan alltså fortsätta att tillämpas, även när det gäller allmänna handlingar som innehåller personuppgifter.

Barn som har fyllt 13 år ska i vissa fall kunna samtycka till behandling av personuppgifter

Enligt förordningen ska ett barn ha fyllt 16 år för att självt kunna samtycka till behandling av personuppgifter vid erbjudandet av informationssamhällets tjänster, t.ex. sociala medier, söktjänster och s.k. appar för smarta enheter. Vi föreslår att denna åldersgräns ska sänkas till 13 år i Sverige. För barn yngre än så krävs att samtycket lämnas av vårdnadshavaren eller att barnets samtycke godkänns av denne.

Rättsliga förpliktelser, myndighetsutövning och uppgifter av allmänt intresse ska vara särskilt reglerade för att utgöra rättslig grund

Enligt dataskyddsförordningen måste en rättslig förpliktelse, myndighetsutövning eller uppgift av allmänt intresse vara fastställd i enlighet med nationell rätt eller unionsrätt för att kunna utgöra rättslig grund för behandling av personuppgifter. Vi föreslår bestämmelser i dataskyddslagen som förtydligar hur dessa företeelser fastställs i enlighet med svensk rätt. En rättslig förpliktelse är enligt svensk rätt fastställd om den gäller enligt lag eller annan författning eller följer av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. Myndighetsutövning fastställs i svensk rätt genom lag eller annan författning. Uppgifter av allmänt intresse är fastställda i enlighet med svensk rätt om de följer av lag eller annan författning eller av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning.

Med anledning av att vårt uppdrag har omfattat arkivfrågor har vi uppmärksammat att enskilda arkivinstitutioner kan sakna en fastställd rättslig grund för behandling av personuppgifter. I avvaktan på den breda översyn av arkivväsendet som regeringen har aviserat, föreslår vi att rättslig grund ska kunna fastställas av Riksarkivet, genom föreskrifter eller beslut i enskilda fall.

Känsliga personuppgifter får behandlas bara om det uttryckligen är tillåtet

Enligt dataskyddsförordningen gäller som huvudregel, liksom tidigare, ett förbud mot behandling av känsliga personuppgifter. Behandling av sådana personuppgifter får ske bara om det finns stöd i någon av förordningens undantagsbestämmelser. Vissa undantag från förbudet följer direkt av förordningen, medan andra förutsätter stöd även i nationell rätt. Vi föreslår att ett sådant stöd ska införas i dataskyddslagen när det gäller nödvändig behandling av personuppgifter på arbetsrättens område, inom hälso- och sjukvård, i social omsorg, i arkivverksamhet och i statistisk verksamhet. Stödet för behandlingen ska vara förenat med vissa restriktioner.

Myndigheter ska få behandla känsliga personuppgifter med stöd av ett nytt myndighetsundantag

Myndigheter har ofta berättigade skäl att behandla känsliga personuppgifter och i många fall sker detta i den registrerades eget intresse. För att säkerställa att nödvändig behandling kan ske även efter det att dataskyddsförordningen börjar gälla bedömer vi att det krävs ett nytt undantag för behandling av känsliga personuppgifter hos myndigheter. Vi föreslår att sådan behandling ska få ske

- i löpande text om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggningen av ett ärende,
- om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag, eller
- i enstaka fall, om det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen och behandlingen inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet.

Vi föreslår också att det vid behandling som sker med stöd av det nya myndighetsundantaget ska vara förbjudet att använda sökbegrepp som avslöjar känsliga personuppgifter.

Personuppgifter som rör lagöverträdelser ska få behandlas av myndigheter och annars bara om det uttryckligen är tillåtet

Vi föreslår att behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål, lagöverträdelser som innefattar brott eller straffprocessuella tvångsmedel även fortsättningsvis ska få utföras av myndigheter.

För att andra än myndigheter ska få behandla sådana uppgifter föreslår vi att det måste finnas uttryckligt stöd i lag eller förordning eller i föreskrifter eller förvaltningsbeslut från Datainspektionen. Vi föreslår ett sådant stöd i lag när det gäller uppgifter som behandlas för arkivändamål av allmänt intresse, förutsatt att behandlingen sker som en följd av de skyldigheter att bevara och vårda handlingar som anges i arkivlagstiftningen och andra föreskrifter.

Personnummer får under vissa förutsättningar behandlas även i fortsättningen

Vi föreslår att uppgifter om personnummer eller samordningsnummer även fortsättningsvis ska få behandlas när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Det finns begränsningar för när arkiverade uppgifter och statistikuppgifter får användas för åtgärder mot den registrerade

Personuppgifter som behandlas enbart för arkivändamål av allmänt intresse eller för statistiska ändamål får enligt vårt förslag inte användas för att vidta åtgärder i fråga om den registrerade, annat än om det finns synnerliga skäl med hänsyn till den registrerades vitala intressen.

Begränsningen i fråga om arkiverade uppgifter ska inte gälla för myndigheter. Det ska däremot begränsningen rörande statistikuppgifter göra.

Rätten till registerutdrag och information m.m. ska i vissa fall vara begränsad

Den registrerades rättigheter stärks genom dataskyddsförordningen. Dessa rättigheter är dock inte ovillkorliga. Vissa viktiga undantag från rättigheterna regleras direkt i förordningen. Vi föreslår därutöver att rätten till information och s.k. registerutdrag inte ska gälla uppgifter som omfattas av sekretess. Rätten till registerutdrag ska som huvudregel inte heller gälla personuppgifter som finns i löpande text som utgör utkast eller minnesanteckning. Hos Riksarkivet och andra arkivmyndigheter ska rätten till registerutdrag, rättelse m.m. vara begränsad när det gäller personuppgifter som finns i arkivmaterial som tagits emot för förvaring av myndigheten.

Vissa beslut som fattas av en personuppgiftsansvarig myndighet får överklagas till domstol

I likhet med vad som gäller enligt personuppgiftslagen ska vissa beslut som en myndighet fattar i egenskap av personuppgiftsansvarig kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller sådana beslut som myndigheten fattar med anledning av att den registrerade utövar sina rättigheter enligt dataskyddsförordningen. Det kan t.ex. röra sig om avslagsbeslut på begäran om att den registrerade ska få tillgång till sina personuppgifter, att uppgifter ska rättas eller raderas eller att en behandling ska begränsas.

Den registrerade kan begära skadestånd

Den registrerade har enligt dataskyddsförordningen rätt till ersättning från den personuppgiftsansvarige eller ett personuppgiftsbiträde om skada har uppstått på grund av överträdelser av förordningen. Vi föreslår att det i dataskyddslagen förtydligas att denna rätt till skadestånd även gäller vid överträdelser av bestämmelser i dataskyddslagen och andra författningar som kompletterar förordningen.

Datainspektionen ska utöva tillsyn

Datainspektionen ska vara den myndighet som ska utöva tillsyn och övervaka att bestämmelserna i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen efterlevs. Inspektionens tillsynsbefogenheter anges i dataskyddsförordningen. Dessa befogenheter ska enligt vårt förslag gälla även vid tillsynen över att dataskyddslagen och annan kompletterande lagstiftning följs.

Datainspektionens beslut enligt dataskyddsförordningen och dataskyddslagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Datainspektionen ska behandla klagomål inom tre månader

Om en registrerad anser att personuppgifter behandlas på ett sätt som strider mot dataskyddsförordningen kan ett klagomål lämnas in till Datainspektionen. Klagomålet ska behandlas inom tre månader. Om det inte sker får den registrerade enligt vårt förslag begära ett

besked i frågan om Datainspektionen avser att utöva tillsyn eller inte. Om Datainspektionen behöver mer tid för att behandla klagomålet, får begäran avslås genom ett motiverat beslut. Den registrerade får överklaga detta beslut till allmän förvaltningsdomstol genom en s.k. dröjsmålstalan.

Sanktionsavgift kan tas ut även av myndigheter som gör fel

Genom dataskyddsförordningen införs en möjlighet för Datainspektionen att ta ut en administrativ sanktionsavgift av ett företag eller andra enskilda som bryter mot dataskyddsregleringen. En sådan sanktionsavgift ska enligt vårt förslag även kunna tas ut av en myndighet.

Vi föreslår inte någon straffbestämmelse motsvarande den som gäller enligt personuppgiftslagen.

Sekretessfrågor

Genom dataskyddsförordningen införs en skyldighet för myndigheter och vissa företag att utse ett dataskyddsbud. Ombudet ska vara bundet av sekretess enligt unionsrätten eller den nationella rätten.

För dataskyddsbud som deltar i det allmännas verksamhet gäller offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser om sekretess. För den privata sektorn föreslår vi att tystnadsplikt ska gälla för dataskyddsbud i fråga om sådant som ombudet har fått veta om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden.

Konsekvenser

Dataskyddsförordningens direkt tillämpliga bestämmelser kommer att leda till konsekvenser, både för det allmänna och för enskilda. Vi har dock inte haft i uppgift att bedöma eller redovisa dessa konsekvenser. I vårt uppdrag ingår däremot att bedöma konsekvenserna av våra förslag, i den mån dessa medför förändringar jämfört med vad som gäller i dag.

Våra förslag innebär att Riksarkivet, Datainspektionen och de allmänna förvaltningsdomstolarna får något fler arbetsuppgifter. Vi

bedömer dock att kostnadsökningarna för berörda aktörer inte kommer att bli större än att de ryms inom de befintliga anslagen.

Våra förslag medför inga nya kostnader eller ökad administrativ börda för enskilda.

Vi anser att förslagen stärker skyddet för enskildas personliga integritet.